

ЗӨГИЙН АЖ АХУЙН НЭГДСЭН ГАРЫН АВЛАГА

*Зөгийн аж ахуйн
хөгжлийг дэмжих замаар
орон нутгийн иргэдийн
орлогыг нэмэгдүүлэх төсөл*

2022 ОН

BeeDev-MONGOL 2

JAICAF ジャイカフ

©ХИДЭХИРО ХОШИБА

© JAICAF, 2022 (Original edition)

ISBN: 978-4-908563-90-4 print

978-4-908563-91-1 pdf

JAICAF байгууллага нь тус номыг төслийн фэйсбүүк хуудсанд байршуулж, төсөл дууссанаас хойш тодорхой хугацаагаар хадгална. Энэхүү Фэйсбүүк хуудсанд байршуулж хадгалах хугацааг зөвхөн JAICAF шийднэ. Монгол Улсын зөгийн аж ахуйн салбарын хөгжилд хувь нэмэр оруулах зорилготой аливаа иргэн, байгууллага нь төслийн фэйсбүүк хуудсанд байршуулсан “Зөгийн аж ахуйн нэгдсэн гарын авлага” номын материал болон холбогдох дүрс бичлэгийг чөлөөтэй ашиглаж, хувилж, түгээж болно.

BeeDep Mongol2 Facebook:

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100057165201598>

Published based on the results of
JICA Partnership Project on Beekeeping Development
to Improve Rural Livelihood in Mongolia
(March 2019 – December 2022)
Implemented by JAICAF by contract with JICA

ЗӨГИЙН АЖ АХУЙН НЭГДСЭН ГАРЫН АВЛАГА

Зөгийн аж ахуйн хөгжлийг дэмжих замаар
орон нутгийн иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх төсөл

Улаанбаатар хот
2022 он

Номын зохиогчид: Др. ХОШИБА Хидэхиро
Д.Ууганбаяр
ЭТО Козүэ
НИШИЯАМА Акиёо
МОРИ Майко
Б.Урангоо
Э.Энхтүвшин

Орчуулсан: А.Хоролсүрэн
Д.Ууганбаяр

Хянан тохиолдуулсан: Д.Ууганбаяр
Др. Д.Болдбаатар

Эхийг бэлтгэсэн: Б.Чимгээ
Цаасны хэмжээ 172х245 1/10
Хэвлэлийн хуудас: 34
“АДМОН ПРИНТ” ХХК - д эхийг бэлтгэж хэвлэв.

АГУУЛГА

Оршил	9
Номын танилцуулга	12
Товчилсон үгийн тайлбар	14
Зөгийн арчилгаа маллагааны хуанли	15
1. Зөгийн аж ахуйн үндсэн ойлголт 	17
1-1. Зөгийн аж ахуй	19
1-1-1. Зөгийн аж ахуй гэж юу вэ?	19
1-1-2. Монгол орны зөгийн аж ахуйн тухай	20
1-1-3. Зөгийн аж ахуйн үйл явцын зураглал	21
1-2. Балт зөгийн биологи	22
1-2-1. Балт зөгийн тухай	22
1-2-2. Зөгийн бүлийн бүтэц	24
1-2-3. Зөгийд шаардлагатай хэмжээт зай (bee space)	25
1-3. Зөгийн аж ахуй болон ургамал	29
1-3-1. Зөгий болон цэцэг хоорондын хамаарал	29
1-3-2. Зонхилох балт, тоост ургамал	31
1-4. Цэцэглэлтийн хуанли	38
1-4-1. Цэцэглэлтийн тухай мэдэж үйл ажиллагаандаа ашиглах	38
1-4-2. Цэцэглэлтийн хуанли хийх	39
1-5. Зөгийн балны чанар	41
1-5-1. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдал	41
1-5-2. MNS гэж юу вэ?	48
1-5-3. Стандартад нийцсэн зөгийн бал бэлтгэх	48
1-6. Зөгийн аж ахуй болон тоос хүртээлт	49
1-6-1. Тоос хүртээх үйлчилгээнд зөгийчний гүйцэтгэх үүрэг	49
1-6-2. Тоос хүртээлтийн бодит жишээ	51
1-7. Бусад бүтээгдэхүүн	58
1-7-1. Зөгийн лав	58
1-7-2. Цэцгийн тоос:	58
1-7-3. Зөгийн жилий	58
1-7-4. Зөгийн сүүнцэр	58
1-7-5. Зөгийн хор	58
1-8. Зөгийчний мөрдөх хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй	59
2. Зөгийн аж ахуйн багаж, тоног төхөөрөмж 	61
2-1. Зөгийчний багаж хэрэгсэл	63
2-2. Зөгийн бал хураах, шүүх, хадгалах, савлах багаж хэрэгсэл	64
2-3. Зөгийн гэр (Үүр хайрцаг), дагалдах хэрэгсэл	65
3. Зөгийн бүлд үзлэг хийх ерөнхий технологи 	67
3-1. Утуур ашиглах	69
3-2. Зөгийн бүлд үзлэг хийх ерөнхий арга, дараалал	69

Тайлбар: - Зөгийн аж ахуйд хамаарах сэдэв. - Мал эмнэлэгт хамаарах сэдэв

3-3. Зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэл хөтлөх	70
4. Зөгийн арчилгаа маллагааны хаврын менежмент (3-5 дугаар сар) 	73
4-1. Зөгийн бүлийг өвөлжөөнөөс гаргахын өмнөх бэлтгэл ажил	75
4-1-1. Зөгий тавих газраа сонгох, бэлтгэх	75
4-1-2. Цэвэрлэж халдваргүйтгэсэн үүр хайрцаг, дэр, цаваг давууг бэлтгэх	75
4-1-3. Уурагт тэжээлийн нөөц бэлтгэх	76
4-1-4. Варроа хачгийн эмийн нөөц бэлтгэх:	77
4-2. Зөгийн бүлийг өвөлжөөнөөс гаргах болон нэн даруй хийх арчилгаа ...	77
4-2-1. Зөгийн бүлийг өвөлжөөнөөс хэзээ гаргах вэ?	77
4-2-2. Өвөлжсөн үүр хайрцгийг солих, цэвэрлэх	78
4-2-3. Жаазыг цөөлж зөгийн нягтаршлыг нэмэгдүүлэх (Зөгийг шахах)	78
4-2-4. Зөгийн бүлд идэвхжүүлэх уусмал, уурагт тэжээл өгөх	79
4-2-5. Варроа хачгийн эмийг хэрэглэх, үр дүнг шалгах	81
4-3. Өвөлжөөнөөс гарсан даруйд үүсэж болзошгүй бэрхшээл, авах арга хэмжээ	82
4-3-1. Өвөлжөөнөөс эх зөгийгүй бүл гарч ирэх, авах арга хэмжээ	82
4-3-2. Эх зөгийтэй боловч ажилчин зөгийн тоо хэт цөөхөн байх, авах арга хэмжээ	82
4-3-3. Өвөлжөөнөөс сахарын тэжээлийн нөөц бүрэн дуусч гарч ирэх, авах арга хэмжээ	82
4-3-4. Өвөлжөөнөөс гарсан эх зөгий өндөглөхгүй байх, авах арга хэмжээ	82
4-3-5. Өвөлжөөнөөс гарснаас хойших нэг сарын хугацаанд хийх арчилгаа	83
4-4. Өвөлжөөнөөс гарснаас хойш нэг сарын дараагаас эхлэн хийх арчилгаа	84
4-4-1. Шинээр өндөглүүлэх жааз нэмэх	84
4-4-2. Эх зөгийд өндөглөх ташаалавч нэмж өгөх	87
4-4-3. Зөгий сүрэглэх ба сэргийлэх арга хэмжээ	87
5. Зөгийн арчилгаа маллагааны зуны менежмент (6-8 дугаар сар) 	91
5-1. Бал хураах бүл бэлтгэх	93
5-1-1. Зөгийн бүлийг давхарлах, жааз хоорондын зайг тохируулах	93
5-1-2. Шинээр сэмж татах, сархиаг бариулах	96
5-1-3. Бал хураах бүлийн хүчийг тогтвортой хадгалах	97
5-1-4. Шинэ бүлэнцрийн гарал үүслийг бүртгэх	101
5-2. Авгалдай зөөх аргаар эх зөгий бойжуулах	101
6. Зөгийн бал хураах 	105
6-1. Зөгийн бал хураахын өмнөх бэлтгэл ажил	107
6-1-1. Бал хураах бүлд өмнөх өдөр нь үзлэг хийж бэлтгэх	107
6-1-2. Бал хураахад шаардлагатай багаж хэрэгслийг бэлтгэх	107

6-2. Стандарт шаардлагад нийцсэн (өтгөн, бохирдолгүй)	
бал хураах технологи	107
6-2-1. Бал хураах жаазыг сонгож авах	107
6-2-2. Шингэн бал хураахаас болгоомжлох!!	108
6-2-3. Бал хураах явцад хийх балны чанарын шалгалт	109
6-3. Бал хураах үеийн ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөл	109
6-3-1. Хэрэглэж буй багаж хэрэгслийн эрүүл ахуй	110
6-3-2. Бал хураалтанд оролцож буй хүмүүсийн ариун цэвэр	110
6-3-3. Бал ялгах үеийн эрүүл ахуй.....	110
6-4. Бал савлах үеийн эрүүл ахуй, чанарын хяналт	111
6-4-1. Бал савлах үеийн эрүүл ахуйн менежмент	111
6-4-2. Эцсийн бүтээгдэхүүнийг савлах	112
6-5. Бүтээгдэхүүний эрүүл ахуй болон чанар, хяналт	114
6-5-1 Бүтээгдэхүүний чанар	114
6-5-2. Балыг цувралаар дугаарлан бүртгэх, савлах	115
6-5-3 Хүнсний саванд тавигдах шаардлага	116
6-6. Бүтээгдэхүүний цувралын мониторинг, мөшгих систем	119
6-6-1. Цувралын мониторинг	119
6-6-2 Мөшгих систем	119
6-7. Бал хураасны дараах бүлийн арчилгаа:	121
7. Зөгийн бүлийн намрын арчилгаа маллагаа (8-10 дугаар сар) 	123
7-1. Зөгийн бүлийн хүчийг хадгалах	125
7-2. Өвөлжих зөгий олноор бий болгох	126
7-3. Хачгийн халдварыг хянах, эмчлэх	126
7-4. Бүлийн давхрыг буулгах	127
7-5. Зөгийн бүлд өвөлжих тэжээл олгох	128
8. Зөгий бүлийг өвөлжүүлэх 	131
8-1. Зөгийн өвөлжөөний байр	133
8-1-1. Зөгийн өвөлжих байр бэлтгэсэн туршлагууд	133
8-2. Зөгийн бүлийг амжилттай өвөлжүүлж буй туршлагууд	138
8-2-1. Өвөлжих явцад нэмэгдэл тэжээл олгох туршлага	138
8-2-2. Эх зөгийг бүлэнцэрт өвөлжүүлэх туршлага	141
9. Зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуйн менежмент 	145
9-1. Зөгийн аж ахуйд Мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар	147
9-1-1. Талуудын хүлээх үүрэг	147
9-1-2. Нийтлэг зааварт холбогдох бусад материалууд	151
9-2. Зөгийн үүр хайрцаг болон бусад дагалдах хэрэгслийн эрүүл ахуйн менежмент	151
9-2-1. Зөгийн үүр хайрцаг, хашлага самбар, идүүр, дэр, цаваг даавууны цэвэрлэгээ, халдваргүйтгэл	151
9-3. Зөгийн аж ахуйн тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн эрүүл ахуйн менежмент	152

9-3-1. Бал ялгуур, хаалтны хутга, ховхчуур, эх хашигч зэрэг төмөр хэрэгсэл, зөгийчний хувцас, бээлий, гутлын цэвэрлэгээ халдваргүйтгэл	152
9-4. Зөгийн суурийн эрүүл ахуйн менежмент	153
9-4-1. Зөгийн суурийн эрүүл ахуй	153
9-4-2. Зөгийн бүлийн эрүүл ахуйн менежмент	154
9-5. Зөгийн өвчин, эмгэг, урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх арга хэмжээ	155
9-5-1. Өвчин үүсгэх хүчин зүйл, тархах зам	155
9-5-2. Варроа хачгийн халдвар (Varroosis)	156
9-5-3. Варроа хачгийн халдвараас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх	159
9-5-4. Варроа хачгийн эсрэг эмийн бус эмчилгээ	161
9-5-5. Варроа хачгийн халдварлалтын түвшинг тогтоох:	162
9-5-6. Америк үжил өвчин (American Foulbrood)	163
9-5-7. Европ үжил өвчин (European Foulbrood)	166
9-5-8. Нозема өвчин (Nosemosis)	168
9-5-9. Acarapis woodi хачгийн шимэгчлэл (Acariasis)	169
9-5-10. Aethina tumida (Үүр хайрцгийн жижиг цох)-гийн шимэгчлэл (Aethinosis)	171
9-5-11. Tropilaelaps spp.-гийн шимэгчлэл (Tropilaelapsosis)	174
9-5-12. Үрвэлдэй шохойжих өвчин (Chalkbrood disease)	176
9-5-13. Үрвэлдэй шалхайх өвчин (Sacbrood)	177
9-6. Эмийн зохистой хэрэглээ	178
9-6-1. Зөгийн эмийн хэрэглээнд анхаарах зүйлс	178
9-7. Зөгий өвөлжүүлэх байрны эрүүл ахуйн менежмент	179
9-7-1 Зөгий өвөлжих эрүүл ахуйн нөхцлийг хангах	179
9-7-2. Зөгий өвөлжих байрыг халдваргүйтгэх	181
10. Зөгий аж ахуйн бизнес менежмент 	183
10-1. Таны зөгийн аж ахуй эрхэлж буй зорилго юу вэ?	185
10-2. Менежментийн нөөц гэж юу вэ?	185
10-3. Зөгийн бүлийг байршуулах тохиромжтой орчин гэж юу вэ?	188
10-4. Зардлаа тодорхой мэдэх үү?	189
10-5. Ирэх улирлын борлуулалтын төлөвлөгөө байгаа юу?	191
11. Зах зээлийн тойм 	193
11-1. Таны зөгийн аж ахуйн менежментийн гол “цөм” нь юу вэ?	195
11-2. Зах зээлийн тухайд	198
11-3. Өрсөлдөгчөө таньж мэдэх	201
12. “Бүтээгдэхүүн” болгон борлуулах 	207
12-1. Таны зөгийн балыг “Бүтээгдэхүүн” болгон борлуулах үеийг төсөөлье	209
12-2. Төсөөлж байгаа борлуулалт = Ирээдүйн зорилт	210
13. Зөгийн балыг брэнд бүтээгдэхүүн болгон хөгжүүлэх 	217
13-1. Фенүүдээ нэмэгдүүлээрэй	219

13-2. Та брэндийг бий болгоход баримтлах өөрийн гэсэн зарчимтай байх шаардлагатай	221
13-3. Бүтээгдэхүүнээ борлуулах бэлтгэл хийцгээе!	227
14. Зөгийн балны нийлүүлэлт 	229
14-1. Тогтвортой нийлүүлэлт хамгийн чухал	231
14-2. Хэрэглэгчдийн итгэлийг хүлээх	233
15. Зөгийн балны нэмүү өртгийн сүлжээ 	235
15-1. Баг болцгооё	237
15-2. Хамтрах аргаар ашгаа нэмэгдүүлэх	238
16. Зөгийчид хамтрах, нэгдэх байгууллагын хэлбэр 	241
16-1. Байгууллагын төрөл	243
16-2. Байгууллагын үйл ажиллагааны жишээ	244
17. Санхүүгийн эрсдэл 	247
17-1. Санхүүгийн эрсдэл	249
17-2. Эрсдэлийг удирдах	249
17-3. Үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх хөрөнгө оруулалт	250
18. Төсөл хэрхэн бичих вэ? 	253
18-1. Төсөл бичихэд урьдчилан анхаарах зүйл	255
18-2. Төслийн баримт бичгийн бүрэлдэхүүн	255
18-3. Төслийн үр дүнг тодорхойлох	261
19. Зөгийн аж ахуйтай холбоотой эрх зүйн тогтолцоо 	263
19-1. Зөгийн аж ахуйтай холбоотой хууль эрх зүй	265
19-2. Зөгийн аж ахуйтай холбоотой байгууллагууд	267
Хавсралт 1. Зөгийн эрүүл мэнд, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн бүртгэлийн дэвтэр 	271
Хавсралт 2. Зөгийн эрүүл мэнд, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн бүртгэлийн хяналтын дэвтэр 	277
Хавсралт 3. Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар 	278
Хавсралт 4. Зөгийн аж ахуйд чиглэсэн мал эмнэлгийн ажил үйлчилгээний хуваарь 	299
Хавсралт 5. Балт зөгийн голлох өвчний ангилал, үүсгэгч 	300

Хавсралт 6. Малын эмч нарын үргэлжилсэн сургалтанд зориулсан “Балт зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй” сэдвийн сургалтын төлөвлөгөө /Төсөл/ 	301
Хавсралт 7. Зөгийн гэрийн (үүр айрцаг) ажлын зураг 	303
Хавсралт 8. Бүлэнцэрийн гэрийн ажлын зураг 	311
Хавсралт 9. Зөгийн аж ахуйн нэр томъёоны англи-монгол тайлбар толь бичиг (A-W) 	318
Ашигласан материал	337

Оршил

Энэхүү нэгдсэн гарын авлагыг ЖАЙКА байгууллагын Өвсний үндэс техникийн хамтын ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд Монгол улсад хэрэгжүүлсэн “Зөгийн аж ахуйн хөгжлийг дэмжих замаар орон нутгийн иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх төсөл/ BeeDep-MONGOL 2” төслөөс бэлтгэн гаргав.

Уг төсөл нь JICA болон JAICAF байгууллага хамтран 2019 оны 3-р сараас 2022 оны 12-р сар хүртэлх хугацаанд Дархан-Уул аймгийг түшиглэн хэрэгжсэн билээ.

Монгол оронд эрс тэс уур амьсгал, хот болон орон нутгийн хөгжлийн ялгаа, уул уурхайн ашигт малтмалд түшиглэсэн эдийн засгийн төвлөрөл, хүнс болон өдөр тутмын хэрэглээний барааны импортоос хараат байдал гэх мэт байгаль орчин болон нийгмийн эмзэг асуудлууд ихээхэн ажиглагддаг. Монгол улс эдгээр сорилтуудтай холбоотойгоор өнөө цаг үед байгаль орчноо хамгаалах, тэнцвэртэй нийгмийн бүтцийг байгуулах, эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангахын тулд хүнсний аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр идэвхтэй ажиллаж байна.

Зөгийн аж ахуйн тоос хүртээх өвөрмөц үйл ажиллагаа нь бэлчээр болон ойн ургамлыг нөхөн сэргээж хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж чанарыг сайжруулдаг. Мөн эрүүл, тогтвортой шинж чанартай хүнсний бүтээгдэхүүн болох зөгийн бал зэрэг зөгийн аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх нь орон нутгийн эдийн засгийг идэвхжүүлнэ. Нийслэлээс хол алслагдсан орон нутагт тогтвортой ажиллах боломжтой салбар болохын хувьд Монгол орны нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд ихээхэн хувь нэмэр оруулах боломжтой.

Зөгийн аж ахуй эрхлэгчид зөгийн тухай мэдлэг, мэдээллээ тэлж, ургамлын өсөлт үржилд тусалж, илүү чанартай зөгийн бал үйлдвэрлэснээр зөгийчдийн орлого нэмэгдэх төдийгүй Монгол орны байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Энэхүү номыг нэгдүгээрт, зөгийн аж ахуй эрхлэгчид нь зөгийн арчилгаа маллагааны арга технологийг улам бүр сайжруулан өндөр чанартай зөгийн бал үйлдвэрлэж, зөгийн аж ахуйн тогтвортой менежментийг хэрэгжүүлэхийг дэмжих зорилгоор бүтээсэн болно.

Зөгийн аж ахуйг хөгжүүлж, орон нутгийн тогтвортой үйлдвэрлэлийг бий болгохын тулд зөвхөн зөгийн аж ахуй эрхлэгчид хүчин чармайлт гаргах нь хангалтгүй юм.

Зөгийн аж ахуй эрхлэгчдийн үйл ажиллагааг дэмжиж, үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн байгууллагууд, эрдэм шинжилгээний байгууллага, боловсролын байгууллага, төрийн бус байгууллагуудын оролцоо чухал үүрэг гүйцэтгэнэ.

Тиймээс хоёрдугаарт, энэхүү ном нь мал, амьтны эрүүл мэнд, тэдгээрийн гаралтай бүтээгдэхүүний аюулгүй байдалд хяналт тавьж ажиллах үүрэг бүхий малын эмч нарыг зөгийн аж ахуйтай хамтран ажиллахад туслах болно.

Ингэснээр малын эмч нар зөгийн аж ахуйд мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэх чадвартай болж тэднийг дэмжиж хамтран ажиллах нөхцөл бүрдэнэ гэж найдаж байна.

Төсөл хэрэгжиж дууссаны дараа тус номын менежментийг ХХААХҮЯ-нд шилжүүлнэ. Цаашид тус яамны харьяа байгууллага болох Хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн судалгаа хөгжлийн төв (Цаашид СХТ гэх)-өөс хариуцаж гарын авлагын мэдээллийг хянаж зөгийн аж ахуйн технологийг түгээн дэлгэрүүлэхэд ашиглахын зэрэгцээ гарын авлагын агуулгыг нэмэн сайжруулах үүргийг хүлээнэ.

Энэхүү номыг бүтээхэд холбогдох байгууллага, мэргэжилтнүүдийн оролцоо чухал байлаа. Тухайлбал, СХТ, Монголын Зөгийчдийн Холбоодын Дээд Зөвлөл, Монголын Зөгийчдийн Нийгэмлэг, Мал эмнэлгийн хүрээлэн идэвхтэй хамтран ажиллав.

Мөн СХТ-ийн мэргэжилтэн Б.Урангоо, Ц.Золжаргал, Э.Энхтүвшин, Б.Мөнхболор, Ц.Ичинхорлоо, Улсын мал эмнэлэг ариун цэврийн төв лаборатори, Б.Батзориг, С.Мөнхбаяр, Мал эмнэлгийн хүрээлэн, доктор Д.Болдбаатар, Монголын Зөгийчдийн Холбоодын Дээд Зөвлөл, Б.Занданхүү, Монголын Зөгийчдийн нийгэмлэг, Т.Туяа, "Permaculture Development" компани, П.Шүрэнцэцэг, Дархан-Уул аймаг, "Хатан эх зөгий" зөгийчдийн холбоо Д.Долгормаа, Сэлэнгэ аймгийн Зүүнбүрэн сумын Тамгын газрын ажилтан, зөгийчин Н.Наранчимэг, Булган аймаг дахь ХАА-н МСҮТ-ийн багш (тухайн үед) Ч.Батдэлгэр нараас тус гарын авлагын бүтэц, агуулгын талаар үнэтэй саналыг удаа дараа хүлээн авч хамтарч ажилласан.

"Михачи" компаний Ибүкуро Томоко, Д.Оч-Эрдэнэ нартай олон удаа уулзаж, санал мэдээлэл солилцон ярилцаж зөгийн аж ахуйтай холбоотой тэдний олон сайхан санаа бодлыг хүлээж авсан. Мөн олон зөгийчдэд энэхүү гарын авлагын анхны хувилбар болох технологийн зааврыг ашиглуулж тэдний маш олон санал зөвлөгөөг энэхүү номонд тусгаж багтаасан. Дархан-Уул, Сэлэнгэ, Хэнтий, Дорнод зэрэг аймгийн зөгийчидтэй уулзаж тодорхой санал мэдээлэл солилцсондоо туйлын их талархаж байна. Ялангуяа Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгийн зөгийчдэд төсөл эхэлснээс эхлээд баталгаажуулах туршилт хүртэл хамтарч ажилласанд маш их баярлалаа. Хамтарч ажилласан бүх хүмүүст талархал илэрхийлж байгааг хүлээн авна уу.

2019 оноос хэрэгжиж эхэлсэн BeeDep-MONGOL 2 төсөл нь өмнөх 1-р шатны төслийн үр дүнг үргэлжлүүлэн хэрэгжсэн 2-р шатны төсөл юм.

Нэгдүгээр шатны төсөл нь 2015 оны 4-р сараас 2018 оны 4-р сар хүртэл Сэлэнгэ аймагт хэрэгжсэн билээ. Тиймээс тус ном нь энэхүү хоёр үе шаттай төслийн үр дүнд бий болсон гэж ойлгож болно. Нэгдүгээр шатны төсөлд хамтарч ажилласан доктор Сасаки Масами, доктор Ёшигаки Шигэру, ноён Осава Киёожи, ноён Томижи Канно, хатагтай Хонда Юка, 2-р шатанд хатагтай Это Козүэ нар мөн 1-р шатнаас 2-р шатны төсөл дуусах хүртэл Монгол орны зөгийн аж ахуй эрхлэгчдийн төлөө чин сэтгэлээсээ хамтарч ажилласан доктор Хошиба Хидэхиро багшид гүн талархал илэрхийлж байна.

Мөн төслийн ажилтан Д.Ууганбаяр нь тус хоёр төсөл хэрэгжих хугацаанд олон мэдлэг, ур чадвар эзэмшиж түүнийгээ ажил болгон хэрэгжүүлсэн ба хэд хэдэн бодит үр дүнг бий болгосон.

Төсөл олон талаар амжилттай, санаа зовох зүйлгүй ажиллахад сэтгэл тавьж ирсэн жолооч З.Бямбадорж, орчуулагч А.Хоролсүрэн нартаа мөн талархал илэрхийлье. Хошиба багш, Д.Ууганбаяр, А.Хоролсүрэн, З.Бямбадорж нартай хамтдаа өнгөрүүлсэн цаг хугацаа юугаар ч орлуулшгүй үнэ цэнэтэй бөгөөд тэд төслийн томоохон хөдөлгөх хүч байлаа.

Эцэст нь хэлэхэд, ХХААХҮЯ болон Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгийн холбогдох байгууллагууд мөн ЖАЙКА байгууллагын Токио дахь төв оффис болон Монгол дахь Төлөөлөгчийн газарт өнөөг хүртэл дэмжиж ирсэнд чин сэтгэлийн талархал илэрхийлье.

2022 оны 10 дугаар сар

ЖАЙКА, Өвсний үндэс техникийн хамтын ажиллагааны
“Зөгийн аж ахуйн хөгжлийг дэмжих замаар орон
нутгийн иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх төсөл”
Төслийн менежер / JAICAF, Үйл ажиллагааны хэлтэс,
Дэд захирал, Нишияма Акиёо
Төслийн дэд менежер / JAICAF, Ахлах судлаач,
Майко Мори

Номын танилцуулга

Номын бүтцийг танилцуулъя.

Тус номонд зөгийн аж ахуйн үндсэн мэдээллүүд, тэр дундаа зөгийн экологи, зөгийн аж ахуйн нөхцөл байдал, хүнсний аюулгүй байдалтай холбоотой зөгийн аж ахуйн үндсэн мэдээллийг тусгахын зэрэгцээ зөгийн арчилгаа маллагааны технологи, үүнд анхаарах зүйлсийн талаар, мөн улирал тутамд авч хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа, зөгийн өвчин эмгэгээс сэргийлэх, тэмцэх арга хэмжээ зэрэг зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуйн мэдээллүүдийг эмхэтгэн боловсруулж оруулав.

Мөн зөгийн аж ахуйн бизнэс менежментийн тухайд нэмүү өртгийн сүлжээ, брэнд бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлт, байгууллагын үйл ажиллагааны болон бизнес төлөвлөгөөг хэрхэн боловсруулах талаар тусгалаа.

Нэгдүгээр бүлэг нь зөгийн аж ахуйн үндсэн мэдлэг олгох бүлэг бөгөөд зөгийн аж ахуйн онцлог шинж чанарууд болон Монгол орны өнөөгийн зөгийн аж ахуйн нөхцөл байдал, зөгийн экологи, цэцэг болон зөгий хоорондын харилцан хамаарал, зөгийн балны стандарт болон хүнсний аюулгүй байдал, зөгийн аж ахуй эрхлэхтэй холбоотой хөдөлмөрийн аюулгүй байдал зэргийг нэгтгэн оруулсан.

Хоёрдугаар бүлэгт зөгийн аж ахуйн багаж хэрэгслийг товч танилцуулсан ба 3 дугаар бүлэгт зөгийн бүлд үзлэг хийх арга зэрэг зөгий маллагааны үндсэн технологийг тусгалаа.

Дөрвөөс 8 дугаар бүлэгт улирал тутмын арчилгаа маллагааны болон бусад технологийн үндсэн зааварчилгааг оруулсан буюу 4-р бүлэгт хаврын арчилгаа маллагаа, 5-р бүлэгт зуны арчилгаа маллагаа, 6-р бүлэгт бал хураалтын талаарх мэдээлэл, 7-р бүлэгт намрын арчилгаа маллагаа, 8-р бүлэгт зөгийн бүлийн өвөлжилтийн талаар тус тус оруулсан болно. Зөгийн арчилгаа маллагаанд тухайн үеийн цаг агаар, тэжээлийн нөөц болон зөгийн бүлийн нөхцөлд тохирсон арга хэмжээг зохистой цаг хугацаанд авч хэрэгжүүлэх нь чухал юм. Их хэмжээний, чанартай, эрүүл, аюулгүй (Монгол улсын стандартад нийцсэн) зөгийн бал хурааж авч чадах нь зөгийн бүлийг хэрхэн арчилж маллахтай шууд хамааралтай байдаг.

Есдүгээр бүлэгт зөгийн эрүүл мэнд болон эрүүл ахуйн тухай мэдээлэл буюу Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нийтлэг заавар, зөгийн бүл, суурийн эрүүл ахуйн шаардлага, зөгийд түгээмэл тохиолдох халдварт өвчнүүдийн мэдээллийг багтаав. Энэ бүлэг нь малын эмч нарын онцгойлон уншиж судлах хэсэг юм.

Мөн эмийн хэрэглээний талаарх мэдээлэл оруулсан ба эм бэлдмэлийн хэрэглээ нь хүнсний аюулгүй байдалтай шууд холбоотой учраас эмийг зохистой хэрэглэх нь зөгийн аж ахуй эрхлэгчдийн үүрэг юм.

Арваас 19 дүгээр бүлэгт зөгийн аж ахуйн бизнес менежмент болон менежментийг тойрсон тогтолцооны талаар нэгтгэж орууллаа. Тухайлбал 10-р бүлэгт менежментийн талаар товч, 11~13-р бүлэгт зах зээл, борлуулалт, брэндингийн тухай, 14~16-р бүлэгт зөгийн балны нийлүүлэлт болон нэмүү өртгийн сүлжээ, мөн байгууллагын зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны тухай юм.

Мөн 17, 18-р бүлэгт үйл ажиллагаа эрхлэхэд учирч болох эрсдэл болон гадны дэмжлэг авахад шаардлагатай бизнес төлөвлөгөө бичих талаар нэгтгэсэн бол харин 19-р бүлэгт зөгийчин нь хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч учраас дагаж мөрдөх ёстой хууль эрх зүйн жагсаалт, мөн зөгийн аж ахуйтай хамаарал бүхий холбогдох байгууллагуудыг схем байдлаар харуулав.

Эцэст нь хавсралтаар зөгийчний хөтлөх бүртгэлийн загвар, малын эмчийн мониторинг хийх бүртгэлийн загвар, мал эмнэлгийн үйлчилгээний нийтлэг заавар, малын эмчийн зөгийн аж ахуйд үзүүлэх үйлчилгээний хуанли, малын эмчийн үргэлжилсэн сургалтын хөтөлбөр (төслөөс холбогдох байгууллагуудад санал болгоод байгаа), зөгийн гэр болон хээлтүүлгийн хайрцагны ажлын зураг түүнчлэн зөгийн аж ахуйн нэр томъёоны тайлбар толь зэргийг багтаалаа.

Оршил хэсэгт бичсэнчлэн энэхүү номыг зөгий аж ахуй эрхлэгчид өргөнөөр ашиглах талаас нь тооцож боловсруулав. Гол уншигчид нь зөгийн аж ахуй эрхлэгчид ба малын эмч нар гэж харж байгаа бөгөөд зөгийчдөд зориулсан зөгий маллагааны арга технологи нь малын эмч нарын хувьд харин малын эмч нарт зориулсан халдварт өвчний талаарх мэдээлэл нь зөгийчдийн хувьд хэт нарийвчилсан мэдээлэл байж болох талтай. Иймээс бүлэг бүрийг нэн тэргүүнд зөгийчдөд зориулсан агуулгатай эсвэл малын эмч нарт зориулсан агуулгатай юу гэдгийг гарчигт тэмдэглэгээ хийж тодруулсан байгаа.

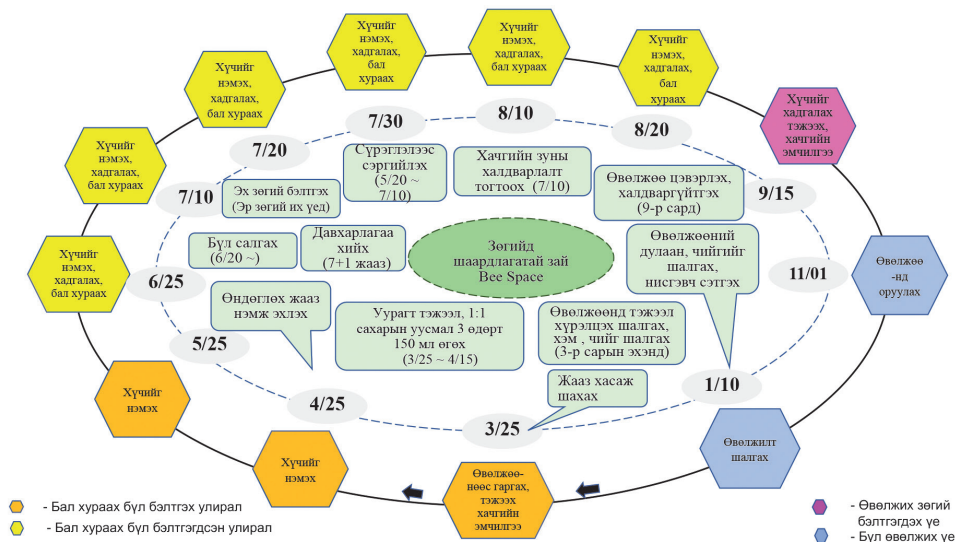
Мэдээж бүгдийг уншиж судлах нь сайн хэрэг боловч цаг зав муутай уншигчдийн хувьд гарчиг дахь тэмдэглэгээг харж өөрт хэрэгтэй тохирсон агуулгаа сонгон унших боломжтой байх болно.

Энэхүү номыг аль болох өнөө цаг үед хэрэг болохуйц баримт, мэдээлэлд тулгуурлан бүтээсэн боловч мэдээж зөгийн аж ахуй эрхлэх орчин, жил бүрийн цаг уурын нөхцөл байдал харилцан адилгүй тул энд багтсан аливаа мэдээлэлийг бүх нөхцөл байдалд хамаатуулах нь учир дутагдалтайг анхаарна уу. Зөгийн аж ахуй эрхлэгч мөн малын эмч нар тухайн орчин нөхцөлтэй уялдуулан энд бичигдсэн мэдээллийг хэрхэн үр өгөөжтэй ашиглах талаар бодож ажиллахыг зөвлөж байна.

Товчилсон үгийн тайлбар

ЗАА	Зөгийн аж ахуй
ЗБМС	Зөгийн балны мөшгих систем
МЗН	Монголын зөгийчдийн нийгэмлэг
МЗХДЗ	Монголын зөгийчдийн холбоодын дээд зөвлөл
МСҮТ	Мэргэжлийн сургалт үйлдвэрлэлийн төв
МЭ-ийн үйлчилгээ ний нийтлэг заавар	Зөгийн аж ахуйд Мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шааардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар
МЭЕГ	Мал эмнэлгийн ерөнхий газар
МЭГ	Мал эмнэлгийн газар
МЭТ	Мал эмнэлгийн тасаг
МЭҮН	Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгж
УМЭАЦТЛ	Улсын мал эмнэлэг, ариун цэврийн төв лаборатори
ҮХЖЦ	Үүр хайрцагны жижиг цох
ХААХҮ	Хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэр
ХХААХҮЯ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам
СХТ	Судалгаа хөгжлийн төв
GAP	Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал
GHP	Эрүүл ахуйн зохистой дадал
НАССР	Аюулын дүн шинжилгээ ба эгзэгтэй цэгийн хяналт
ISO	Олон улсын стандартчилалын байгууллага
MONMAP-AVC	Монгол улсын Хөдөө аж ахуйн салбарын нэмүү өртгийн сүлжээний мастер төлөвлөгөө боловсруулах төсөл

Зөгийн арчилгаа маллагааны хуанли

Зөгийн аж ахуй

